

הלכות לולב

תרמה דיני לולב, ובו ט' סעיפים:

קיא באר הגולה

א לולב (ב) (א) *שנפרדו עליו זה מעל זה (ב) ולא נדלדלו בעלי התריות, כשר אפילו לא אגדו: הגה ומכיל מקום, מצוה מן המבחר בלולב שאין עליו (ג) פרודות (ג) לגמרי (המגיד ורין פרק לולב הגולל): **ב (ג) (ג) *בפרצו עליו, והוא שידלדלו משרדו של לולב בעלי התריות (ד) (ה) ותינו שאין עולים עם השדרה אלא תלוין למטה (המגיד פ"ח), פסול:** הגה וכלי' שפן אם נפרצו (ה) ונעקרו למטה מן השדרה (ו) דפסלו אפילו אגדן (טור ורין פ' לולב הגולל). וכן אם (ז) נתקשו העליו קצין ואין יכולין למכרן אל השדרה, פסול (טור ורין). וכל זה (ח) ברוב עליו, אכל אם מעוט עליו נעשו כף ושרד עליו נשארו (ט) *נעדין הלולב (י) נשאר מכסה בעליו, כשר (י"ג) פ' לולב הגולל): **ג בריה עליו של לולב קף היא: משתם**

באר היטב (א) שנפרדו, הניו כמו ענפי השקט שעומדין פרודות וכולין לאגדן: (ב) לגמרי, ואם קצת נוטין לצדדין, אפילו מצוה מן המבחר ליכא, ט"ז, ע"ש: (ג) נפרצו, ואם השדרה בעצמה נשברה והלחיה למטה ניל דכשר, ודוקא ברוב עליו פסול דדמי להמה שנשברה רב עליוטיה טרפה ונשברה השדרה כשנה, ומ"ט יש לאגדו שם שלא: פל למטה, מ"א: (ד) עליו, ורב כל עלה ועלה, כ"י: **שערי תשובה** (ג) נפרצו, ע"י באה"ט, ועין בשאלת יעקב ח"א סימן ע"א פ"ב דלא מקצי בנשברה פשוט דהניו שנפרע ונפסק רב נחפה דודאי פסול, אלא אפילו לא נפרע ונפסק כ"א המעוט או אפילו עזרן הוא שלמה וכלה קצת רק שוכפפה כ"כ ונכפלה באמצעה עד שחציו פלוי למטה ונכחו על חציו האחר שם שלא: פל למטה, מ"א: (ד) עליו, ורב כל עלה ועלה, כ"י:

באר הלכה * ועדין הלולב נשאר קובסה בעליו, עין בבאור הגני"א שכתב: רוצה לומר שערך הלולב, ועין בש"ב"א ור"ן שכתבו: וכן פתום פצינן שיהא פל שערור עבת, ואם נשור מקצת העליו פסול, שאין שמו עליו שאין נקרא עבת, וכן הדין בלולב, שאין שמו נקרא עליו ונקרא אופתא"י¹⁴¹, כמו שאמרו בגמרא, בפרק לציל, וכתבו: פן פל הארבעה מינים צריכים להיות נאים¹⁴² ומהדרים¹⁴³, ועל דרך שיתבאר לקמן, פתח המרים הן ענפי אילן¹⁴⁴ שגדלין בו המרים¹⁴⁵, שפיצמחו¹⁴⁶, קדם שיתקשו העליו שלהן ויתחבקי לזכאן ויזכאן רחוק מן השדרה, אלא שפיהיה כמו שרביט, והוא הנקרא לולב, וענף עץ עבת הוא ההודס, שעליו חופין את עצו, ופרטיו ותבאר בסימן תרמו, וצרכי נחל ותבאר בסימן תרמו:

א (א) שנפרדו¹⁴⁷, הניו, (ב) כמו ענפי השקט שעומדין פרודות וכולין לאגדן: **(ב) ולא נדלדלו בעלי התריות¹⁴⁸**, דטבע התריות, שנפרדו העליו ונתחבקי הרבה, (ג) ובמקום חבורן נקשו קצין ואין יכולין לאגדן יחד: **(ג) פרודות**, הש"ו העלה, שמה שהחמיר הרב המגיד למצוה מן המבחר הוא דוקא היכי שכל עליו תלויות למטה רק שעליו עם הלולב ונפרצו עליו שפסול, היא גזון שנתלשו עליו לגמרי מן הלולב, או שתלויות למטה וגם אין עולין עם הלולב, (ד) או שידלדלו ממקום חבורן בשדרה ועדין מערין במקצת, אכל כל שאין עליו תלויות אלא שקצת נוטה לצדדין, אפילו מצוה מן המבחר אין פאן, אמנם במאמר מרדכי וכן בכמירי יעקב (ד) מקפיקין על דברי הש"ו, ודאם נפסק סתימת הרמ"א, דלמצוה מן המבחר יש לזהר שלא לטל לכתחלה לולב אלא אם כן שוכבין עליו זה על זה¹⁴⁹ ולא לצדדין¹⁵⁰: **ב (ד) דתינו וכו'**, רוצה לומר, דגם זה (ס) הוא בכלל נדלדלו מארץ השדרה אף שעדין לא נעקרו מחבורן, והוא הדין אם נעקרו ממקום חבורן בשדרה ועדין מערין במקצת, אף שאין תלויות למטה, ואם השדרה בעצמה נשברה ותלויות למטה [והניו שפיערה במקצת¹⁵¹], נראה לי וכו', נראה לי וכו', דמי להמה שנשברו רב עליוטיה טרפה, ונשברה השדרה כשרה; אכן יש לאגדו שם שלא: פל למטה, פן פתח המגן אברהם, אכל הרבה (ו) אחרונים חילקו על זה, דשאני התם דחוט השדרה קנס וכו' פלוי הכשרו שם ודאם נפסק החוט, אף שהשדרה קנס, טרפה, כמבאר שם, מה שאין פן פענונו, ובספר בנידי"ש פתח דאין פתח המגן אברהם נשברה מעט, (ז) ואם כן לא עדיף מקנטם ראשו דפסול¹⁵², אלא שרוצה לומר מתמטט למטה, ואם כן שפיר מרפה לנשברה השדרה ולא נפסק החוט, צריך עיון: (ה) ונעקרו למטה וכו', רוצה לומר, למטה (ח) במקום חבור העליו לשדרה, נעקרו שם מן השדרה ואינם מתחברים אלא על ידי אגדה: (ו) דפסול אפילו אגדן, והוא הדין במה שכתב הג"ה למעלה שפסולין כשהן תלויות למטה, שם גס"כ פסול (ט) אפילו אגדן, וכן כתב הגר"ז: (ז) נתקשו העליו קצין¹⁵³, ואם התחיל להתקשות ועדין לא נעשה קצין, זהו נקרא בגמרא 'דומה לתריות וכשר אפילו לא אגדו, אכן טבע האילן, שכלשעה שהעליו התחילו להתקשות (י) נעשו עליהן מפרדות, וכבר נתבאר לעיל דמצוה מן המבחר שלא יהיו מפרדות: (ח) ברוב עליו, ורב פל עלה ועלה, ורבו ככלו, (יא) והיו כאלו היו הלולב בלא עליו, ודוקא אם הוא (יב) בחוף שער הלולב שהוא ארבעה טפחים¹⁵⁴, כדלקמן בסימן תרי, אכן אם נשברו רב העליו של לולב היותר מכשעור ונשאר רב שער של לולב שלם, (יג) יש להכפיק אם אזלינן פתר רב הלולב ופסול או כתר רב השעור וכשר: (ט) ועדין הלולב וכו', דכלאו הכי, אפילו במעוטן של העליו שנחסר פסול: (י) נשאר

שער הצידי

(א) מגן אברהם: (ב) עין טור: (ג) פרי מגדים ובבירי יעקב: (ד) וכן בנהר שלום, אמר שהעתיק דברי הש"ו שפסק בגושה לצדדין פתח זה לשונו: אכל לשון המגיד משנה מוכח דאפילו העליו עולים עם הלולב למעלה אלא שנפרדים מהשדרה, איכא משום מצוה מן המבחר, וגם מה שכתב הש"ו שלא הקפיד [המגיד משנה] אלא אם תלויות למטה ועלה למעלה, לא נצטיי פרוש, דנראה שהם פתחי דתקרי, וכן פתחי פתחי תמה עליו פכל זה, עין שם: (כ) פרי מגדים: (ו) מור וקציעה ובית מאיר, ואלה רבה גס"כ נשאר בעדין עיון עליו, והוא בפרי מגדים: (ז) ולש לומר קצת, דבגמ' המגן אברהם שנשברה רב השדרה ועדין מעוטו קנס, ואולי סבר בהגרי"ש דבנקטם ראשו אף באפן זה פסול: (ח) לבושי שרד: (ט) מן מוכח מלשון הרב המגיד שהובא פט"ו שכתב ודוקא פשעלין מאליהן: (י) טור: (יא) מצינו דאם פלשם הריטפ"א, ואם כן הוי פסול בגיפו ופסול פל שבעה, פן כתב שם בשמו, אכן לפי מה שפרש רש"י במתניתין דנפרצו עליו הוא משום שאינו נדר, ואם כן לצינת הרקפים וסייעתו יתנה פשר בשאר הנמים, וכן באלה נכה כשם הפל"ב פתח גס"כ נפרצו עליו לולב כשר כשרה הנמים: (יג) בכמירי יעקב, ועין שם שמבאר, אם רב השעור הוא למעלה נראה דכשר¹⁵⁵, דהא אם ידעה והחף אותו היתה שלמשה ונעמדנו על שעורו ואו רבו שלם וכו'¹⁵⁶, וכמו בעצת המידין בירידה דעה סימן נה, אכל אם רב השעור הוא למטה בלולב ולמעלה נשברו, צריך עיון¹⁵⁷, ועין שם עור מה שכתב בה:

הלכות לולב סימן תרמה

גדלים, גדלים שנים שנים ודבוקים מפני, וכן של שני עליון הוא הנקרא תיזומת... הנלקה התיזומת (יא) (ברב העליון) (טר ובימי), (יב) פסולה. היו עליו אחת אחת מתחלת ברייתו ולא היה תיזומת, או שקל עליו כפולים מצדו האחד (יג) וצד השני ערום בלא עליון. פסול: הגה ויש מקשים לומר דאם נחלק (יד) העלה העליון (טו) האמצעי שעל השדרה (טז) עד השדרה, מקרי נחלקה התיזומת (יז) ופסול, וכן נהגין (תי"ה סימן עח). מיהו, (יח) לכתחלה מצדו מן המבחר נוהגין לטל לולב שלא נחלק העלה העליון כלל, (יט) כי יש מהמירין אפלו הנחלק (ס) [ה] קצת. [*] ואם אותו העלה אינו כפול מתחלה ברייתו, פסול (כל-ה): ד' ולא היה עליו זה על-גב זה פירוש כל הלולבין אלא זה תחת זה, אם ראש זה מגיע לעקר שלמעלה ממנו עד שנמצא כל שדרו של לולב מקפה בעליון, פשר: (כ) ואם אין ראשו של זה מגיע לצד עקרו של זה, או שאין לו הרבה עליון זה על זה אלא מפל צד יוצא אחד למטה סמוך לעקרו ועולה עד ראשו, פסול: ה' (כא) לולב שישבו (כב) "רב עליו (כג) (או שדרת) (טוה), פסול. ט' ששעור היבשות, (כד) משכיכה מראה נרקות שבו ונלבינו פניו: הגה ויש אומרים דלא מקרי יבש אלא פשוטן (ו) [ו] (כה) בצפון מחמת יבשות (טוה בשם הרמב"ם), [כ] נוהגין במדינות אלו שאין

ד קלשנא נהיא טקסה דרבי חושב פדלו שם ליב ה מימרא דרביא שם ו משנה עם כ"ט האוקימתא דרביי שם ליב ז שם במשנה ח טוה וזן ק"ב הראש ט שם ק"ט

שערי תשובה

באר היטב

נני פסול בדפסליון בקמה אם נקרה מוח כ"כ שא"א לעמוד שאפלו עור החוט ונשדרה קב"ט, ופשיטא ולא הני חדר דגורג מבישה שנתנו, ותשכחה כל עקבה באה מן היבש ע"פ הרב, ולכן יש לסלף אף בשאר הימים, אם לא בשעת הדחק לשקליון הפסילים, ותקנא לשכתב חכמיא לאגוד' שלא יפל לפטה איני, דאי לקרפה מופרת לה יש לבימות עם לענין זה דלית לה פקנא, ע"ש. ונלעגוד דאם הוא קב"ט רק בעקפה למטה שכתב לפסול יבדמי לנקרה מוח אין זה נקרה, והקם מקמת לקול המוח שבתוכו נהגין לה שפופו לפסק, ואין לדמות להקם כ"א פאתרוג שפופו דקב"ט פשיט, ואף כנה דעת הר"ף ועוד פוסקים דקב"ט תאפציא לקנא, משא"כ בלולב אע"ג דבוקשבר לש להחמיר משקמים הנייל אכל קנפף לבד שהוא מחמת ריפת חדר שע השדרה יש לאקדו שמה וכשר, אם לא שנקל יש למצא אחר קטר, שא"א להיות מן הקהלים לצעות מצדו מן המבחר. ועין בא"ר שכתב ג"כ על דין המגיא דצ"ע דהקם בחוט קב"ט, ע"ש: [ה] קצת. עין בא"ר שכתב דעת הב"ח בקלה בשני עלים כפולים ונחלק א' מהם ברוב פסול, והא"ר כתב ע"ז דה"ה נחלק מקצתו והניגו עד ספח כ"ש הש"י. ועין בפרוש דברי הוה"ט דה"ה בשני עלים, ע"ש. ועין לקמן סק"ח: [*] ואם אותו העלה אינו כפול כו'. וכתב מח"ב בשם ד"ר אמת: שנה א' היו הרבה לולבים שהתיזומת שלהם מתחלה ברייתו לא היה אלא ע"ה א' ונמננו עליהם ופסלנום, וראה להכשיר בשאר הימים ואין לפסול אלא בבי ימים הראשונים, ובשעת הדחק יש להכשיר אף בימים הראשונים, ע"ש: [ו] בצפון. עין בא"ר ש"י. ועין בספרי ש"י בית אפרים סימן סא שבארתי בזה ש"י"ת הפוסקים וכתבתי לתב"ע על מ"ב שכתבתי במגיא סימן תרמה, וכתבתי דנפקין בצפון לחוד פסול לשיבת התעוררות ונרא"ו שכתבתי הר"ש ג"כ דבאר מראה אוליגו ואף שאינו נקרה בפסול פסול כו' שקלה מראה ורקות שבו, ע"ש. ועין בשב"י ח"ב סימן כח שכתב גמרא אוקם שזכרעם הלולבים שיש להם ע"י צלה רק שזא נקרה קת"ש שהוא הידר מצדו ואין בו משיב כל חוסין בצרכיה ו', ע"ש, וכתבתי דב"ט לקמן סימן תרמא.

באר הלכה

משנה ברורה

ואין ללמד באלו מצרכה, עד כאן לשונו. ומשמע מדברי הגר"א בפשיטות דענינו בשנשאר השדרה מגלה הומה ממש להרס. ולפי זה, למאי דפסקתין לקמן בסימן תרמ"ו סיפ"ה ה' לגבי ה"ס דרב אר"ה רב ה"ס דענין צ"ח לעינינו ולא פלו, ופשיטא דלפיכך מערכה, דפירש הגר"א שם, אבי"ן בענינו גס"ן, לעכובא הוא דוקא רב אר"ה שעור השדרה בענין לעכובא שיהא מקפה ולא פלו, וגם דעת הר"ן שכתב לענין ה"ס שפסול בשנשאר מקצת עליו, הוא רק דעת המש"מ שאמר שכתבתי דבדבר הפתח"ל מ"שפחת לה פאסא מצנאה, אבל דעת הר"א שם אינו פ"ו, עין שם, אלא שפשיט שם שאינו ראוי להקל בכך, ואלמא המסקנא לה בזה: וברשב"א דף לב עמוד ב סוף דבור השתחל' יבנו כפון נשירי רב עליו, שם מביא גס"ן שיהא נרא"ה וכתב על זה דכן עקר, ויטוילא אפטר ואין להחמיר גס"ן בענינו, ומה שכתב הרמ"א וצדן הלולב נשאר מקפה בעליון, דעה לומר רב השדרה. אמר"ה מצאתי בשלח"ע דר"ה הגר"ז שכתב גס"ן דכסוי לרב השדרה בענין, ואפשר

ואין ללמד באלו מצרכה, עד כאן לשונו. ומשמע מדברי הגר"א בפשיטות דענינו בשנשאר השדרה מגלה הומה ממש להרס. ולפי זה, למאי דפסקתין לקמן בסימן תרמ"ו סיפ"ה ה' לגבי ה"ס דרב אר"ה רב ה"ס דענין צ"ח לעינינו ולא פלו, ופשיטא דלפיכך מערכה, דפירש הגר"א שם, אבי"ן בענינו גס"ן, לעכובא הוא דוקא רב אר"ה שעור השדרה בענין לעכובא שיהא מקפה ולא פלו, וגם דעת הר"ן שכתב לענין ה"ס שפסול בשנשאר מקצת עליו, הוא רק דעת המש"מ שאמר שכתבתי דבדבר הפתח"ל מ"שפחת לה פאסא מצנאה, אבל דעת הר"א שם אינו פ"ו, עין שם, אלא שפשיט שם שאינו ראוי להקל בכך, ואלמא המסקנא לה בזה: וברשב"א דף לב עמוד ב סוף דבור השתחל' יבנו כפון נשירי רב עליו, שם מביא גס"ן שיהא נרא"ה וכתב על זה דכן עקר, ויטוילא אפטר ואין להחמיר גס"ן בענינו, ומה שכתב הרמ"א וצדן הלולב נשאר מקפה בעליון, דעה לומר רב השדרה. אמר"ה מצאתי בשלח"ע דר"ה הגר"ז שכתב גס"ן דכסוי לרב השדרה בענין, ואפשר

שער הציצית

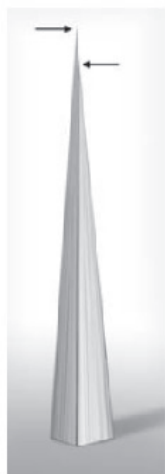
(י) לביש ושאר פוקקים, ובאמת, הציצית של מגן אברהם סע"ד קטן ג' גם על זה ש"ך, דבשנתים כתב בהיותו סוף דבר זה, עין שם: (טו) גמרא: (טז) ב"ח ואלהי רבה. ועין שם בב"ח שכתב דאפלו ברבה פסול, וכתב האלהי רבה דלדעת הפוסקים במקצת לשנחלקה התיזומת, הוא הדין כנה בשנחלקה אפלו אחת במקצת: (יז) מגן אברהם בשם רבנו יצחק: (יח) אחרונים: (יט) אחרונים: (כ) דהש"י פ"ל לה פקנא דחיל י"ח³², ושם פסק הרמב"ם כמאן דאמר טפח: (כ"א) לבוש: (כ"ב) גמרא: (כ"ג) פרי"ה גמרא: (כ"ד) פרי"ה גמרא: (כ"ה) רב אלפא לטפוקי בזה: (כ"ו) משיכה מראה נרקות שבו⁴⁰, שנהו סימן שקלה הלולב אחת שבו⁴¹: (כ"ז) בצפון⁴², ורב הפוסקים (כ"ח) לא הסכימו לפרוש זה, אלא שרמ"א פ"ב דעה

(י) לביש ושאר פוקקים, ובאמת, הציצית של מגן אברהם סע"ד קטן ג' גם על זה ש"ך, דבשנתים כתב בהיותו סוף דבר זה, עין שם: (טו) גמרא: (טז) ב"ח ואלהי רבה. ועין שם בב"ח שכתב דאפלו ברבה פסול, וכתב האלהי רבה דלדעת הפוסקים במקצת לשנחלקה התיזומת, הוא הדין כנה בשנחלקה אפלו אחת במקצת: (יז) מגן אברהם בשם רבנו יצחק: (יח) אחרונים: (יט) אחרונים: (כ) דהש"י פ"ל לה פקנא דחיל י"ח³², ושם פסק הרמב"ם כמאן דאמר טפח: (כ"א) לבוש: (כ"ב) גמרא: (כ"ג) פרי"ה גמרא: (כ"ד) פרי"ה גמרא: (כ"ה) רב אלפא לטפוקי בזה: (כ"ו) משיכה מראה נרקות שבו⁴⁰, שנהו סימן שקלה הלולב אחת שבו⁴¹: (כ"ז) בצפון⁴², ורב הפוסקים (כ"ח) לא הסכימו לפרוש זה, אלא שרמ"א פ"ב דעה

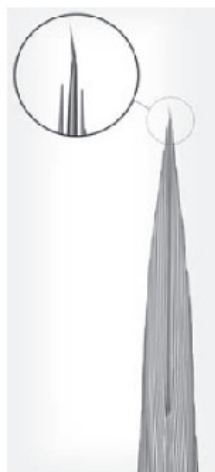
הַלְבוֹת לֹלֵב סִימָן תְּרֵמָה

ביאורים ומוספים

חלק אחד של העלה גבוה מחבירו, כזה **ו**, דעת החזו"א (מעשה איש ח"ו עמ' קטז) הגרי"ז קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' רלה) הגרי"ש זאנזר (קובץ מבית לוי ח"ב עמ' לב) הגרי"ג קרליץ (חוט שני סוכות פ"ג ס"ק א) שכשר לכתחילה, וטעמם משום שפסול יחד הרצא' היינו עלה לא כפול וללא תיומת המבואר בסעיף זה) הוא מחמת שהלולב נחשב בעל מוב, ולכן אם מעיקרו העלה כפול ואף רובו נשאר כפול, ורק המעט העליון של העלה אינו כפול וגבוה האחד מחבירו, הרי זה כשר, דעת הגרי"ש אויערבך (מעדני שלמה עמ' פד) שאף שאין לפוסלו מדין יחד הרצא' אך יש לדון לפוסלו

מדין חסר, שכיון ששני עלי התיומת צריכים להיות שוים בגובהם, ובשעלה אחד מסתיים נמוך מחבירו הרי חסר בשלימות העלה, אלא שמצד יסר' יש לחוש רק אם ניכר היטב לעין באופן שאין צריך התבוננות לראותה, ואם חסר רק משהו נחשב לדרך בריתו. [ואכן הורה (הליכות שלמה סוכות פ"י ארחות הלכה הע' 13), שהיום שמצויים בשוק ארבע מינים מהודרים לרוב, נכון שישתדל כל אחד כפי יכולתו להדר המצוה]. דעת הגרי"ש אלישיב (פרי הדר עמ' 66, מעדני שלמה שם הע' יא) שכל שניכר שעלה אחד קצר מחבירו נחשב שיש רק עלה אחד בתיומת והרי זה פסול, וכן הובאה ערות מהגרי"ח קניבסקי (בספר אשרי האיש ח"ג פכ"ח אות ג, והע' ה-ו) שהגרי"ש אלישיב הקפיד רק אם ניכר שאין מסתיימים בשוה.

וקץ שיצא מעל העלה העליון כזה **ו**, דעת החזו"א (ארבעת המינים השלם, מילואים ח"א אות לב) שהקוץ אינו נחשב לחלק מהלולב, וכן הביא בשם עיקרי הדי"ט (ארי"ה סי' לג אות כא) שאם נקטם הקוץ כשר, הואיל והעלה עצמו נשאר שלם, וכן דעת הגרי"ש זאנזר (קובץ מבית לוי ח"ב עמ' לב), מאידך, דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש שם אות ד, תורת המועדים ס"ק יב) שנחשב לחלק מהעלה, ולכן אם יש קוץ רק בחלק אחד של העלה, דינו כלולב שאחד מהעלים גבוה מחבירו, וכן אם נקטם הקוץ דינו כנקטמה התיומת ופסול. אמנם לפעמים הקוץ הוא מהיקורא' ואם נקטם כשר.

המשך בעמוד הבא

[משנ"ב ס"ק יא] ורב קל פלה ועלה¹⁹, וכן נחלק העלה באמצעו (19) סמוך לשדרה כלפי מעלה, ובראשו נשאר מחובר, כזה **ו**,

[שו"ע ס"ג] וכן של שני פליין הוא נקרא קימת¹⁸.

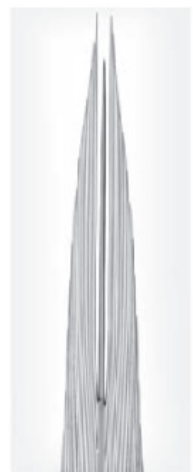

(18) כזה **ו**;

כתב הבכורי יעקב (ס"ק ו)

שמשון הרא"ש (סוכה פ"ג ס"ג) שכתב שנפרץ ראש כל עלה ועלה, משמע שאם ראש העלה סגור, הלולב כשר. אכן, כתב הבכורי יעקב שהפוסקים לא הזכירו דין זה, והוסיף שנראה לומר שבדברי הרא"ש יש טעות וספר הגירסה הנכונה היא שנפרץ רוב כל עלה ועלה, ולפי זה אפילו אם נחלק רק הרוב שלמטה, הלולב פסול.

[משנ"ב ס"ק יד] העלה העליון²⁰, שדקתה להיות כפול כשאר עלי הלולב²¹.

(20) ואם העלה העליון מתחילת בריתו נמוך יותר משאר העלים, כזה **ו**, דעת הגרי"ש אויערבך (מעדני שלמה עמ' פו) שהיה מקום לדון לפוסלו מדין חסר, ביון שבדרך כלל התיומת גבוהה משאר העלים, אבל אין לנו לבדות מליבנו פסולים חדשים, ויש לומר שהטעם שלא החשיבוהו כחסר הוא ביון שהדרך בכמה לולבים להיות כן, וכן הורה הגרי"ש אלישיב (תורת המועדים ס"ק ז) שאם התיומת נמוכה משאר העלים, הלולב כשר, וכן דעת הגרי"ז קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' רלה), וכן הורה הגרי"ח קניבסקי (ארבעת המינים למהררן עמ' קיז), הואיל ולא הזכיר בפוסקים לפסול באופן כזה, ואף הוסיף שהוא מצוה מן המובחר, שכן מתוך שהיא נמוכה היא נשאת לחה ונשמרת. (21) ואם התיומת של העלה העליון אינה מסתיימת בשוה אלא

הלכות לולב סימן תרמה

ביאורים ומוספים המשך

הדעות אשר אפילו לכתחילה, וראה בס"ק (ד) שביאר את דברי הגאונים באופן אחר.

(25) והחז"א (א"ח סי' קמה ד-ה) צידד שאם נחלקה רק אחת מן העלה השני נשאר שלם, אפשר להחשיב את העלה שנשאר שלם לתיומתה, וממילא עדיין יחשב הלולב 'הדר', וכתב שדברי המשגיב צ"ע, ויש מקום להקל.

[משנ"ב סי' טז]

צ"ע בבאור הגר"א ששקבים דלדינא יש להקמיר ב'פ'ו²⁶.

(26) כזה ג' :

אמנם, החז"א (א"ח סי' קמה ט"ק א) ביאר שאין כוונת הגר"א להבריע שנחלקה התיומת היינו בעלה האמצעי, ואם כן אפילו אם נחלק רוב האמצעי פסול, אלא כוונתו שבשנחמירום לכתחילה שנחלקה היינו בעלה האמצעי, יש לחוש גם כן אם נחלק רק רוב, אבל במקום הדחק או דיעבד ודאי שיש לברך בנחלק רוב, שהרי לדעת רוב הפוסקים [שהיא הדעה הראשונה בשו"ע] 'נחלקה' היינו דוקא ברוב עלים, ואף אם נחמיר שנחלקה היינו בעלה האמצעי, הלוא יש

שפירשו [דסמ"ק האור זרוע] שצריך שתיחלק גם השדרה עד העלים שלמטה ממנו, ולשיטתם אם נחלק רוב העלה האמצעי, הרי זה כשר, ולכן דעת החז"א שבשעת הדחק אף לדעת הגר"א הלולב כשר, והוסף, שאפילו לכתחילה כיון שהמנהג שהובא ברמ"א הוא להחמיר רק כשנחלקה התיומת עד השדרה, נמצא שאין מנהג לפסולו כשנחלק רוב, ולכן אין לבטל המנהג.

[משנ"ב סי' יח]

אָבֵל אִין צָרִיף לְבָרֵךְ עַל לֵילֵב שֶׁל חֵבְרֵי מְשֻׁם וְהִי²⁷.

(27) ובנדון זה של קיום מצות נטילת ארבעה מינים בשל חבירו, כבר כתב הרמ"א לקמן (סי' תרנח ט"ט) שכל אדם ישתדל יהיה זרו במצוה לקנות לעצמו אתרוג ולולב, כדי לקיים את המצוה כתיקונה. ובטעם הדבר כתב המשגיב שם (סי' מב). כיון שרוב העולם אינם יודעים להקנות לחבריהם, ועד, כדי שיוכל לעשות את הנענועים כהלכתם.

[משנ"ב סי' יט]

כִּי יֵשׁ מְקַמְרִין וְכוּ²⁸. וְטַעַמָּם, דְּעַל-יְדֵי הַפְּגָמָעִים רְגִיל לְהִיזֵת בְּסוּפֵי סְרוּק בְּלוּי²⁹ וכו', וְכַתְּמִי-אֲדָם בְּחַב, דְּלְדַעָה זֶה יֵשׁ לְהַקְמִיר אֶפְלוּ בְּמַשְׁהָ³⁰ וכו', עַד שֶׁנֶּאֱמָר בְּשִׁנִּים, פְּסִיל³¹.

(28) ואם התיומת מכוסה בקליפה ארומה [קורא], כתב הנאמר מדרבי (סי' ד) שאין צריך לחוש שמה נחלקה התיומת מתחת הקורא, שכן הסתם לא נחלק העלה האמצעי, ואף אם נחלק לא נחלק כי אם מעט. ואף אם נראה שעלי הלולב אינם מחוברים המשך בעמוד הבא

ובאופן ששני חלקי העלה העליון מסתיימים בשוה, אבל אחר החלקים רחב יותר מחבירו, כזה ג' :

דעת הגרש"ז איתערבך (הלכות שלמה שם סי'ד, מעדני שלמה עמ' פה) שאם החלק הצר של העלה מכסה את רוב רוחב חלקו הרחב לכל אורכו, הרי זה כשר, וכן דעת הגר"ש אלישיב (בשורת ארבעת המינים עמ' קמא). ודעת הגר"ג קרליץ (חוט שני שם אות ב) שאף אם החלק הצר אינו מכסה את רוב רוחב חלקו הרחב של העלה, מי"מ הלולב כשר, וטעמו משום שאין דין שחלקי העלה יכסו זה את זה, אלא שהעלה יהיה כפול, ואף אם אין חלקיו שויים ברוחבם זה לזה, הוא כפול וכשר, אבל אם צידו האחד של העלה צר מואד, הסתפק שם (אות ג) שמה יש לפסולו, משום שאין על זה שם עלה כלל, ולא נחשב בעלה כפול.

[משנ"ב סי' טז]

וְאֵם קָלָה תִּשְׁדָּרָה בְּשֵׁנֵי עֲלִין²⁸, יֵשׁ עַל שְׁנֵיהֶם שֵׁם תְּיוֹמָתָם²⁹ וְאֵם נְחֻלְקָה אֶחָת²⁴ עָהָם פְּסוּל²⁵.

(22) כזה ג' :

(28) ואם נקטמה רק אחת מהם, כתב להלן (סי' כט) שאפשר שיש להקל, וראה מה שכתבנו שם.

(24) משמע שדוקא כשנחלקה אחת מן פסול, אבל עצם זה שיש בלולב שתי תיומות שנפרדו זו מזו אינו פסול כלל ודורוהו כשר אפילו לכתחילה, וכן דעת הגרש"ז איתערבך (הלכות שלמה סוכות פ"י סי'א) שכשר לכתחילה וברארות הלכה שם ה"ג 2 הביא שהגרש"ז איתערבך החמיר לעצמו, וזה שלא כדעת הבכורי יעקב (סי' ט) שכתב שלכתחילה עדיף לקחת לולב ששדרתו מסתיימת בעלה אחד, משום שיש לחוש לדעת הגאונים (הובאו בתוס' בבא קמא צו, א ד"ה נחלקה) הסוברים שפסול נחלקה נאמר בלולב שיש לו שני עלים דם חלוקים אחד מחבירו עד השדרה, ובפי שביאר הביי (ד"ה נחלקה התיומת) שהיינו כשיוצאים מראש השדרה שני עלים הרבוקים זה לזה על ידי קורא, וכשנפרדו מחיבורם הרי זה נחלקה התיומת ופסול. והגר"ש קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' רלד) היה חושש לדברי הגאונים, וראה עוד בחידושי חתם סופר (סוכה לא, ב ד"ה נקטם) שביאר את דעת הגאונים להיפך מהבכורי יעקב, שבאופן שהיו מחוברות ב'קורא' מתחילתן אלא שנפרדו על ידי טלטולי הדרך אף הגאונים מודים שכשר, ולא פסול אלא כשהיו מופרדות מתחילתן, אכן, באופן ששתי התיומות עדיין מחוברות ב'קורא', והוא הדין כל זמן שלא נפרד הדיבוק עד השדרה, כתב הבכורי יעקב (שם) שלכל

הַלְבוּת לְלוֹב סִימָן תְּרֵמָה

ביאורים ומוספים המשך

אין מועיל להדביקו בדבק, כיון שהלולב צריך להיות טגור מדרך גדילתו, וכן כתב בשו"ת משנה הלכות (חט"ו סי' קצ"ה). ונלבי הדבקות לולב שנחלק כהימנעק, ראה מה שיתבאר להלן (הע' 55).

אכן, אף באופן שלאחר ההדבקה הלולב כשר, הורה הגרי"ש אלישיב (תורת ד' מינים סי' ג סוף הע' יד) שאסור למוכר להדביק את התיומת, שהרי יש הידור בזה שהלולב טגור מתהילת בריותו הקונה מקפיד על כך, ולפיכך העתשה כן עובר על איסור גזל והונאה.

30) כזה . וטעם הפסול כתב החיי אדם (כלל קמט סי') משום ש'כל העומד ליסדק כסדוק דמיו, ולכן אפילו אם נסדק משהו פסול. (וכתב הביה"ל להלן (סי' ד"ה נסדק) שמה שהעתיק החיי אדם בשם הר"ן שפסול אפילו במשהו, יתכן לפרשו אפילו לדעת חט"ו, באופן שנסדק כהימנעק, שבזה מודה חט"ו שאין צריך טפח).

ודעת הרעק"א (כתבים, סוף ספר ררוש וחידוש), שאם לא נחלק אלא שיעור חגירת ציפורן אין להחמיר, וראה להלן (הע' 32). ואם נחלק יותר אלא שאינו נראה כי אם לאחר

התבוננות הדבר תלוי בטעם הפסול, שאם הפסול משום 'הדר' אין לפסול בזה, משום שפסול 'הדר' הוא רק בנראה לכל אף בלי התבוננות, וכדעת המבי"ט [ראה לקמן (סי' תרמ"ח ס"ק מו) ובמה שכתבנו שם], אבל לטעם המג"א (סי' ו) שטעם הפסול הוא משום 'לקיחה תמה', אם כן פסול גם אם נראה רק לאחר התבוננות. ותשאר בצ"ע, וראה להלן (הע' 48).

31) ואם מתחילת בריותה התיומת חלוקה לשנים, צידד הפמ"ג (משב"ז סי' ח) שכשר, ותשאר בצ"ע, ודעת הבכורי יעקב (סי' יב) שפסול, ולהלכה הורה הגרי"ש אלישיב (תורת ד' מינים סי' ג הע' יב) בבכורי יעקב שפסול, ובפרט שאף הפמ"ג נשאר לדינא בצריך עיון.

[שעה"צ ס"ק כ]

דמ"ז סלי לה פקלגא דחלק י"ה³².

32) לענין שיעור פגימת המזבח, שדעת רבי שמעון בן יוחאי שהוא בטפח ורבי אלעזר בן יעקב סובר שהוא בכזית. ומבואר בגמ' (שם) ששיעור זה נאמר כשנפגם הטיד של המזבח, אבל שיעור פגימת אבני המזבח הוא בכדי שיעור חגירת ציפורן. והראיה שלולב אינו פסול כשנחלק בכדי חגירת ציפורן, ביאר חט"ו (סי' ד) שהרי הגמ' שם (יז, ב) מנתה שלשה מקומות שבהם פוסלת חגירת ציפורן ולא מנתה לולב עמהם, מוכח שבלולב השיעור הוא יתור מכדי חגירת ציפורן, וכיון שבגמ' בחולין מבואר שבלא חגירת ציפורן פוסל טפח או כזית, ונקטים להלכה כמאן דאמר טפח, הוא הדין בלולב הפסול הוא רק בטפח. ולענין שיעור הפגימה בריבוע התפילין, ראה בביה"ל לעיל (סי' לב סליט ד"ה נתקלקל).

המשך במילואים עמוד 73

מטבעם אלא שה'קורא' הנמצא ביניהם הוא המחבר אותם, כתב ה"פ החיים (סי' כד) שלא יגע כלל ב'קורא', שמא כשיודרו תיחלק התיומת, וכן דעת החזו"א (תורת המועדים סי' ק ה) שמתברר שאין לפסול משום כך. וכן דעת הגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' רל"ט), וכן הורה הגרי"ח קניבסקי (תורת המועדים שם), שכיון שכך צורת גדילתו הרי זה נחשב כמחובר, וכן דעת הגרי"ש וזאנר (קובץ מבית לוי ח"ב עמ' לב), והוסיף הגרי"ח קרליץ (הוט שני סוכה פ"ג סי' א, שבת ח"ד דף שנט ס"ק ב ד"ה עוד פרטים) שאף לענין פסול נסדק כהימנעק אם על ידי ה'קורא' לא ניכר ההימנעק, וכגון שהימנעק קטן מאד, הלולב כשר.

ואף לכתחילה כתב הש"ד חמד (מערכת ד' מינים סי' ב אות א) שמנהג הספרדים בארץ ישראל ליטול לולב שעליו העליונים מחוברים היטב על ידי 'קורא', וכן כתב המועד לכל חי (להגרי"ח פלאג'י, סי' בג ס"ק צו), וכן כתב בשו"ת משנה הלכות (ח"ג סי' נט) שלכתחילה מצוה מן המוכרח לקחת לולב שעליו מהופים ב'קורא', אכן, בספר ארחות רבנו (ח"ב עמ' רלב, בשם הגרי"ח קניבסקי) כתב שהחזו"א בשנים הראשונות לא הוריד את ה'קורא' מהלולב, ואדרבה נטלו טגור והחשיבו להידור, אבל בשנים שלאחר מכן שמע שבבריסק מורידים את ה'קורא', ומאז התחיל גם הוא להוריד את ה'קורא', והגרי"י קניבסקי (שם) היה נוטל לולב בלי 'קורא', אבל בשנים שבלובים היה מצוי פסול נסדק כהימנעק, נטל לולב עם 'קורא', וטעמו משום שמתברר שהיבור על ידי 'קורא' נחשב לחיבור (ובדלעיל). ודעת הגרי"ש אויערבך (מעדני שלמה עמ' פא) שאם יש לו אפשרות עדיף שיקח לולב ללא 'קורא'. (חשש נוסף העלה הגרי"ח קרליץ (הוט שני שבת ח"ד עמ' שמח) שלפעמים בתיומת שתחת ה'קורא' יש רק עלה אחד, ואז זה דאי פסול, ולכן יש לבדוק בצד השני של הלולב אם היא תיומת של שני עלים).

אכן לולב שכל עליו מכוסים ב'קורא', כתב הבכורי יעקב (סי' א) שאין נכון ליטלו, משום שיש דין מענועים בלולב (כמבואר בשו"ע לקמן (סי' חרנא ס"ט) שהנענוע הוא על ידי כסכוס העלים), וכיון שמחברים על ידי ה'קורא' אינם ראוים לנענוע. ולכן כתב שיפריד את רוב העלים, לבר משלשה העלים העליונים, ואז יוצא גם דעת הגאונים שאין לחלק את העלים העליונים הדבוקים על ידי 'קורא' (ראה לעיל (הע' 24) בביאור דעת הגאונים), וגם מקיים מצות נענוע על ידי כסכוס שאר העלים.

29) ומטעם זה שכל החשש בלולב שהתיומת נחלקה משהו הוא שמא יחלק יותר, כתב הדעת תורה (סי' ו) שיש להכשירו על ידי שידביק בדבק את מה שנחלק, וכן כתב הגרי"י פישר (בהסכמתו לט"פ ארבעת המינים השלם), והוסיף, שאין בזה איסור 'בל תוסיף', כיון שהדבק מתבטל ללולב (כשם שלגבי שופר שנסדק פסק השו"ע לעיל (סי' תקפו ס"ח) שאם דיבקו כשר, וביאר המשגיב שם (סי' מו) שאין זה נקרא שלא במיניו משום שאין הדבק ניכר בין הדבקים], וכן דעת הגרי"ש אויערבך (הליכות שלמה סוכות פי' סי' ודבר הלכה אות ח), אבל אם הלולב כבר נפסל, הורה הגרי"ש אויערבך (הליכות שלמה שם אות ז), ארבעת המינים השלם עמ' שד) שאין להכשירו על ידי דבק, משום שכיון שנפסל לגמרי הרי הוא כפיטם שנפל מהאתרוג ובא להדביקו במקומו, שאין הדבק בא למנוע אותו מלהיפסל אלא לתקן חסרונו על ידי דבר חיצוני, ואין מועיל להכשירו בכך, וכמו שביארנו לקמן (סי' תרמ"ט ס"ק כט), וכן הורה הגרי"ש אלישיב (ארבעת המינים השלם שם), ודעת הגרי"ח קניבסקי (ארבעת המינים כהלכתם פ"ב סי' ג) שאף אם נחלק קצת

מילואים הלכות לולב סימן תרמה

המשך מעמוד 222

זה כתב שאם התיימנת העליונה נשארה בלחותה הריהי מצילה את כל הלולב אמנם, אם התיימנת התייבשה בשיעור כזה שבמיעור מעט תתפורר ותיפול, הרי זה פסול, משום שחוששים לו כאילו נקטם.

[משנ"ב ס"ק נג]
אף שפירש"י⁽³⁸⁾.

39 בענין שיעור היבשות בשדרה, כתב הבכורי יעקב (סי' יד) שמה שלא ניתן בשריע שיעור משמע שאפילו התייבש רק מעט פסול, משום שהחלק היבש מחשב כמי שאינו, ולכן לולב שאורכו ארבעה טפחים בדיק, אם התייבש משהו מהשדרה נחסר מהשיעור של הלולב [וראה שעה"צ (סי' כד)]. אמנם הקשה שבראשונים משמע שאינו פסול אלא כשנתייבשה רוב השדרה ולא מצינו מי שחולק עליהם, תשאר ביצע על לשון השו"ע. וכן כתב השו"ע הרב (סו"ט) ששיעורו כרוב.

אכן, לולב שאורך יותר מבשיעורו התייבש בו החלק התחתון של השדרה שהוא רוב שדרת הלולב, ומעליו נשאר רוב שיעור לולב שלא התייבש, כתב הגרש"ז איערבך (הלכות שלמה סוכות פ"י ס"ז) שכשר והיוסף לזון אם צריך שיחתוך בפועל את החלק היבש כדי להכשיר את הלולב, או די בכך שאפשר לחתוך את החלק היבש כדי להכשיר את הלולב.

ואם התייבש רק חלק מעובי השדרה, דעת הגרש"ז איערבך (שם דבר הלכה אות יא) שאינו פסול, רק כשהתייבש כל עובי השדרה ברוב הלולב, הלולב פסול.

[משנ"ב ס"ק נד]
משפ"ק⁽³⁹⁾ מרצה נקודת שפ"ק⁽⁴⁰⁾. שפ"ק סימן שפ"ק הלכותיה
שפ"ק⁽⁴¹⁾.

40 ובגדר 'הלכתי פני' האם הלכתי בדוקא או אף מראה חוס פוסל, ראה מה שיתבאר לקמן (סי' תרמו ס"ק ב) לגבי הרי"ט, והוא הדין לגבי לולב.

ולצבוע לולב צבוע ירוק כדי שיראה לח וחדש, כתב בבית"ל לקמן (סי' תרנא סי"ד סוף ד"ה משום כל תוס'ף) בשם השבות יעקב (ח"ב סי' כה) שמותר ואין בזה משום 'בל תוסיף', הביא שהא"ר פקפק בזה.

41 ולכן אם השתנה צבעו של ראש הלולב ומראהו ארום מחמת השמש ששרפה את ראשו, כתב החו"א (ארו"ח סי' קמה סוף ס"ק יא) שמשר שאינו בכלל יבש. וכן דעת הגרש"ז איערבך (מעורני שלמה עמ' פט), וביאר שמה שנעשה על ידי השמש אינו מחשב יבש כלל, ואינו אלא שינוי צבע, ובשו"ת תשובות הנהגות (ח"ג סי' קפא אות ה) כתב שמפורסם בשם הגר"ז מבריסק שהקפיד בזה, אך רק לעצמו הקפיד בזה, משום שחופש לולב שאין צורך לחקור על כשרותו, אבל לדינא אף הגר"ז מודה שלולב כזה כשר. ודעת הגר"ז קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' רמ) שאם רק שטח קטן מקצה העלה העליון הוא ארום, הרי זה כשר גם לשיטה הנהוגה בבריסק.

[משנ"ב ס"ק נה]
בפ"ק⁽⁴²⁾.

42 ובגדר צפרן בציפורן, כתב הפמ"ג (משכ"ז ס"ק ה) שהיינו שנשבר ממש על ידי הציפורן, ולא רק שאם ישרטט בציפורן ישאר חשם.

[משנ"ב ס"ק נ]

ואם אין נכו"מ⁽³³⁾, פסיל⁽³⁴⁾. תשע"ב קבל נה, שפ"ק⁽³⁵⁾.

33 מלשון השריע אם ראש זה מגיע לעיקר שלמעלה ממנו, הוכיח החו"א (ארו"ח סי' קמו ס"ק לג) שהעלים התחתנים אינם צריכים לכסות אפילו במקצת את העלים העליונים, אלא די שראשם של העלים התחתנים יגיע לעיקרם של העלים העליונים, וכל זה הוא שלא כדעת הטור שכתב ידיו לו עלין הרבה אלא שאין מכווין זה על זה וכו', שמשמע שהעלים התחתנים צריכים לכסות מעט את העלים העליונים.

34 ואף באופן שחתך את העלה כך שראשו לא מגיע לעיקרו של העלה שמעליו, כתב החו"א (שם ס"ק כא) שפסול, ומשום שאין הפסול דוקא בלולב שעליו קצרים מטבע גידולו, ולכן, אם נשר עליו האמצעים עד שנשאר חלק מהשדרה מטלה, כתב החו"א (שם ס"ק טו) שפסול.

ומה שכתב השריע שאם אין לו הרבה עלין זה על זה, אלא מכל צד יוצא אחד למטה סמוך לעיקרו ועלה עד ראשו, שהלולב פסול, כתב החו"א (שם ס"ק ב) שנמצא שלולב יהיה כשר בחמשה עלים, שני עלים מכל צד של הלולב, כאשר עלה אחד עד מחצית הארבעה טפחים העליונים ועלה נוסף משם ולמעלה, ועלה אחד בראשו של הלולב. והוסיף החו"א וביאר, שמה שכתב השריע שעלה אחד פסול היינו בארבעה הטפחים העליונים של הלולב, ואף אם העלים שלמטה מארבעה טפחים אלו עלים עד ראשו של לולב הרי זה פסול.

35 מאידך, הביא החו"א (ארו"ח סי' קמו ס"ק לד) את דעת הרשב"א הדין שטעם הפסול הוא משום שאינו לולב אלא 'אפתא' (היינו בקעת, מקל, כלומר לולב בלי עלים (רש"י סוכה לב, א ד"ה ואימא אפתא, הולין טז, א ד"ה אמר ליה)), ולכל הדעות פסול אף בשאר הימים.

[משנ"ב ס"ק נא]
שפ"ק⁽³⁶⁾.

36 טעם נוסף לפסול יבש הביא בשעה"צ לקמן (סי' תרמט סוף ס"ק נג), משום ילא המתים יהללו י-ה, ומקורו בירושלמי (סוכה פ"ג ה"א).

[משנ"ב ס"ק נב]

ואם יבש העלה העליונה הפיוקמה⁽³⁷⁾, פוסל הר"ב⁽³⁸⁾.

37 ובשיעור פסול יבש בעלה העליון, הביא בבית"ל להלן (סי' סוף ד"ה נסוק) את דברי הריטב"א בחידושי (סוכה כט, ב סוף ד"ה נקטם) שכתב שכל הפסולים כמו יבש וסדוק כיהמנן וכיוצא בזה, פוסלים בראש העלה אף במשהו, משום שעשו את ראשו של הלולב כחוטמו של אתרוג, וכן כתב הביאור הגר"א (סי' ד"ה דוקא) שלגבי כל הפסולים של יבש ונסוק כיהמנן וכיוצא בהם, עשו את ראש הלולב כחוטמו של אתרוג, שכל הפסולים פוסלים בו במשהו לפי שאינו 'הדר'.

38 ודעת החו"א (ארו"ח סי' קמה ס"ק יא) שאם רק העלה האמצעי התייבש וכל העלים נשארו בלחותם מודה הרמב"ם שכשר, ואפילו אם יבשו רוב עלי הלולב בראשם כשר, ורק באופן שיבשו רוב העלים וכל עלה ברובו פוסל הרמב"ם אם גם התיימנת התייבשה. וטעמו, משום שהראב"ד (תמים דעים סי' רלב) דיבר על לולב שיבשו רוב עליו, ועל

הַלְבוּת לְלוּלָב סִימָן תְּרֵמָה

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה ועדין]

משמע דקביעין שיקרא בלו מַכָּה. (דצריך עיון בקל 443).

בראש העלה, ולכן אפשר לבדוק עם זכוכית מגדלת אם ניכר החור כשדוא מעוגל ללא פגם, שאז יש כאן ברור גמור שלא נקטם ראש הלולב.

43) דעת החזו"א (ארו"ח סי' קמו ס"ק כא, בד-בה) שצריך שיהיה כולו מכוסה, ואין להקל כלל בנתגלה מקצת השדרה ואך רק בנתגלה בארבעה הטפחים העליונים פסול, וכמבואר לעיל (העי' 116). והוכיח כן גם מלשון השו"ע (סי' ד) שכתב "עד שנמצא כל שדרו של לולב מכוסה בעליון", שמשמע שלא די שרוב הלולב מכוסה, אלא צריך שכולו יהיה מכוסה.

48) ופסול זה של נקטם בכל שהוא, האם הכוונה שכל שהוא ממש פסול או רק אם ניכר בהתבוננות העין, דעת הרע"א (כתבים שבסוף ספר דרוש וחידוש) ששיעור כלשהו בפסולי לולב תלוי בטעם הפסול, שאם הפסול הוא משום "הדר", אין לפסול בזה רק בגראה על יד התבוננות העין, וכדעת המב"ט [ראה לקמן (סי' תרמ"ח ס"ק מו) ומה שכתבנו שם], אבל אם טעם הפסול הוא משום לקיחה תמה, פסול גם במשהו ממש, וראה לעיל (העי' 30). אכן, דעת הגר"ש אור"ח (מערני שלמה עמ' פו) שאין כוונת המשניב כל שהוא ממש, אלא צריך שיהא ניכר לעין שנקטם. והגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פכ"ח אות ח) הורה, שגם אם לא ניתן לראות את הקטימה אלא על ידי זכוכית מגדלת, אם זה בראי קטום יש להחמיר בזה.

ומ"מ גם אם מכוסה החלק העליון של השדרה מחמת עלים ששורשם מתחת לארבעה הטפחים העליונים, כתב החזו"א (שם ס"ק כז) שכשר, שאם לא כן באופן שנשלמו הארבעה טפחים בדיוק בין עלה לעלה, נמצא שתחילת הארבעה טפחים הוא מגולה במקצת ופסול, ובהכרח שאף העלה שתחת הארבעה טפחים מועיל לכיסוי הלולב. והוסיף, שבאופן זה העלים התחתונים המשמשים להכשיר את הלולב נבלים בכלל מנין עליו לענין עפרצו רוב עליו. וראה עוד מה שהסתפק שם באופנים נוספים.

ואם נקטם רק חלק מהעלה אבל נשאר מחובר במקצתו, כתב הבכורי יעקב (סי' יח) שאם החלק שנשאר מחובר הוא רוב רחב העלה, הרי זה בשר מדין ירבו ככולו, ובתנאי שאם חוזר ומעמיד נשאר עומד למעלה.

[משנ"ב ס"ק כה]

על-כן אין להקל בנה פל זמן שיש בעיר לה44).

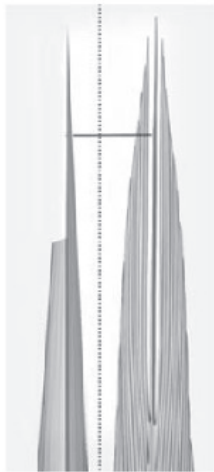
[משנ"ב ס"ק כט]
ואם פלה הלולב בשני תימות ונקטמה רק אחת מהן49), אפשר דיש להקל60), וכן מצדד בספר פפודיי"עקב, עין שם61).

44) ובשעת הדחק כשאין לולב אחר ומותר לו לקחת לולב יבש, ראה לקמן (סי' תרמ"ט ס"ק נח) שהביא ארבעה חילוקי דינים אימתי מותר לברך על לולב זה.

[משנ"ב ס"ק כח]

ואם נקטם45) וכי, דהעלה העליון האמצעי שעל השדרה46) וכי, אם נקטמה פסול47) וכי, ואפלו נקטמה העלה הזאח בכל-שהוא48).

49) כזה 49).
לולב המסתיים בתימות אחת ונקטם רק עלה אחד מומנה והעלה האחר נשאר שלם כזה 49).

45) ואם ניקבה התימות העליונה, הביא הבית השואבה (דיני לולב ס"ק יג) שדעת השו"ת בית דוד (סי' תמו) שכשר, וטעמו משום שלא מצאנו פסול נקב רק באתרוג ולא בלולב, וכן מבואר בבכורי יעקב (סי' ז). מאידך, הבית השואבה (שם) פקפק בזה מכח דברי הר"ן (סוכה יד, א בדפי הרי"ף ד"ה נקטם) שעשו את ראשו של הלולב כחוטמו של אתרוג, והסיק שנכון להחמיר לכתחילה ביש לו לולב אחר שלם לגמרי, אכן, המשניב לא הוכיח כלל פסול של ניקבה התימות.

כתב הבכורי יעקב (סי' טז) בשם שו"ת בית דוד (סי' תמו) שכשר. הביא השדי חמד (מערכת ד' מינים סי' ב אות ד) שמבואר כן מלשון הביי (ד"ה דע שהר"ן). שכתב שכשיש שני עלים ונקטמו שניהם פסול כיון ששניהם חשובים ראש אחד, ומשמע שהוא הדין אם כלה הלולב בעלה אחד שני דפי העלה חשובים אחד, ואם נקטם רק צד אחד של העלה הרי זה בשר. אמנם, העיר השדי חמד (שם) והבית השואבה (דיני לולב ס"ק יב) שהבית דוד (בסי' תמו) חזר בו ופסל, וכן העתיקו הכף החיים (סי' מב) המשך בעמוד הבא

46) ומה שמצוי בלולבים שיוצא מראש הלולב קוץ דק וארוך, ראה לעיל (סי' יד) מה הדין בנקטם הקוץ.

47) וכשיש ספק אם נקטם העלה האמצעי, דעת הגר"ש אלישיב (תורת ד' מינים סי' ו העי' יב) שראוי לברך על של חבירו שודאי לא נקטם. ובהגדרת ספק נקטם שיש להחמיר בו, הורה הגר"ן קרליץ (מעדני שלמה עמ' פו העי' יט) שיש להחמיר רק בשיש ריעותא לפנינו כגון שהוא קצת שבור, אבל אם רק עלה אחד גבוה מחבירו אין זה נחשב לריעותא, ואף שלא כדאי לקחת לולב שעלה אחד גבוה מחבירו, וראה לעיל (העי' 21). מימ מעיקר הדין אי אפשר לפוסלו [עוד כתב שם, שלולב שהעלים העליונים נגמרים חדים מאד בעין מחט, עדיף לא לקחתם כי יש חשש שאולי יקטמו. אבל מעיקר הדין הם כשרים, כיון שאין ריעותא לפנינו].

והעצה לבדוק לולב שיש בו ספק נקטם, הביא בספר כשרות ארבעת המינים (עמ' ק) שעל פי רוב יש בלולבים יחור טבעי

